Слободан Н. Реметић[1]
Филозофски факултет Универзитета у Нишу
Академија наука и умјетности
Републике Српске
Институт за српски језик САНУ

УДК 81:929 Богдановић Н.
811.163.41'373/'374
https://doi.org/10.46630/ish.12.2026.41

ВЕЛИКО МАЛО ДЕЛО ВЕЛИКОГ НАУЧНИКА

У раду је представљен дијалекатски речник под називом *Мали речник села Бучума* аутора Недељка Богдановића, који је објављен 2023. године у *Српском дијалектолошком зборнику.* Ово дело награђено је значајним признањем *Павле и Милка Ивић* Славистичког друштва Србије. Указано је на значај дијалектолошког рада коме је био посвећен Недељко Богдановић, што је заокружено управо овим речником.

Кључне речи: Мали речник села Бучума, Недељко Богдановић, 120 година српске дијалектологије.

„У почетку бјеше ријеч, и ријеч бјеше у Бога, и Бог бјеше ријеч. Она бјеше у почетку у Бога. Све је кроз њу постало, и без ње није ништа постало што је постало" – поручује Свето јеванђеље по Јовану. Позвани веле да је речник прва књига нације. А први ауторитет српског језикословља написа да се „По обиљу нових података изнетих о српском језику, с [Вуковим] *Рјечником* из 1818. не може поредити ниједна друга књига". По другој, такође угледној адреси: „То је први речник једног штокавског говора", први, дакле, дијалекатски речник код Срба. Усуд да много, премного година проведем у строго чиновничком статусу Свевишњи је компензовао на најбољи начин. Пуних двадесет и шест година и осам месеци био сам најближи сарадник највећем словенском дијалектологу свога времена, који је каријеру и живот посветио народној речи и отуда изузетно ценио дијалекатске речнике, а посебно поштовао ентузијасте без лингвистичке спреме, приносника завичајног језичког блага. Ученик је, без иједног часа из дијалектологије, без иједног менторства за стицање високих звања из струке, свакако под утиском учитељевог суда о радовима те природе, у раду са благодарним завичајцима од Дубровника преко Пиве стигао до Пирота и књажевачког краја, чији резултат је више хиљада страна сведока језичког и националног идентитета објављених у издањима Српске академије наука и уметности и њеног Института за српски језик. Колико је велики научник ценио радове те врсте, најбоље сведочи податак да је, у већ поодмаклим годинама и нарушеног здравља, члан осам академија наука, у друштву директора јединог института за српски језик на свету, у Пироту и Зајечару промовисао првенце Дра-

1 profesorremetic@gmail.com

гољуба Златковића и Јакше Динића објављене у Српском дијалектолошком зборнику, што је ауторима донело велику сатисфакцију и подстрек да наставе започето, чији је резултат која хиљада страна објављених у издањима Академије и Института. Учитељев однос према народном лексичком благу водио је ученика да анимира колеге и пријатеље из струке да пензионерске дане уложе у представљање дијалекатске лексике која им је „при руци“. Тако смо добили обимни Ћирићев *Речник говора Лужнице,* сјајну збирку речи Драгољуба Петровића *Из лексике Качера*, а на крају *Мали речник села Бучума*, у чијем предговору аутор каже: „А највише је то очекивао проф. Слободан Реметић, који је знао сваки мој рад, који се умео одушевљавати свему са мојих штампаних страница што му је личило на загонетку, и вазда тражио да „поред толико источносрбијанских“ речника види и моју понуду *Српском дијалектолошком зборнику* за неки будући број. Истина, он ме мало ослобађао напорних лексикографских работа саветујући да ја не правим никакав речник, већ да то једноставно насловим „Из лексике Бучума“ и да то тако, као макар и поједностављено, као збирку оформим“. И тако ми из руку великог научника добисмо вредно мало велико дело, настало у околностима које дају основу за умесно поређење са Вуком и првим дијалекатским српским речником. Вук са штулом, а наш Недељко – без једне ноге. Подвиг да се приповеда. Струка је са истинском радошћу дочекала последње Недељково монографско дело. О томе најбоље сведоче речи његовог рецензента Драгољуба Петровића, код Срба најбољег у пословима ове врсте: „Многим даровима српском језику Недељко Богдановић прикључио је и свој велики *Мали речник села Бучума.* И њиме на најбољи начин оверио све оне појединачне бисере које је раније, деценијама, као научник, песник, културни делатник-заветник, откривао у неисцрпним ризницама народног памћења стајући тако на онај траг који су најлепше обележили Ј. Цвијић и П. Ивић схватањем да се народном генију ни међе ни мере не могу одређивати. А чему ће Матија додати да је „језик једини живи сведок свих времена“.

Прво да поновим оно што сам рекао у рецензији овога дела, да наслов не одговара стварности. *Мали речник села Бучума* није мали ни по обиму, а посебно по своме квалитету и значају. У Недељковим раније објављеним прилозима писаним разним пригодним поводима, а они се броје десетинама, на површину су по правилу искрсавали језички бисери, обрти, лексичке специфичности једног идиома. Тако нешто се могло и очекивати од врсног дијалектолога и осведоченог успешног и даровитог песника и приповедача. *Мали речник села Бучума* у служби је потврде Ивићеве теорије да је „лексика море без обале“. Последње деценије обележене су процватом дијалекатске лексикографије, посебно на тлу призренско-тимочке дијалектске области, где предњачи терен тимочког поддијалекта, коме припада и говор Бучума. Садржај дела окићеног Наградом „Павле и Милка Ивић“, престижним при-

знањем Славистичког друштва Србије, показује да је итекако било и простора и потребе за Богдановићев труд и напор, све у служби кристалисања, изоштравања и лексикографске слике тимочког поддијалекатског типа.

Подручје призренско-тимочке дијалекатске области чини терен на коме се најбоље чувају стари обичаји, у ствари сплет паганских и хришћанских неписаних закона по којима су се вековима владала сеоска домаћинства овога региона. Ова област је покривена најгушћом мрежом дијалекатских речника, а исцрпан дијалекатски речник даје ослонац за реконструкцију материјалне и духовне културе српског села. Сврлижање су у том погледу без премца. Имали су великога сина, свога Недељка, који руком везиље рафинираности без преседана, извезе ситан вез о своме завичају и његовим људима. Захваљујући вишедеценијски писаним радовима чији ред конац краси читалац има Сврљижане и њихову душу као на длану. Њихов живот од рођења до одласка на онај бољи свет. Њихову материјалну и културну баштину у целости. Недељку су за његов допринос струци и одуживање завичају захвални дијалектолози, етнолози, културолози, социјолози и посленици из домена још неких струка.

На промоцији Ивићевог трокњижја *Лингвистички огледи,* штампаног у нишкој „Просвети“, академик Никша Стипчевић, говорећи о аутору који стоји иза тога дела, цитирао је жал неког италијанског интелектуалца што недостају људи од иницијативе. У том погледу наш Недељко је без премца у окружењу којим сам се кретао ових осамдесет година живота. Научник институција покретао је пројекте, млађе, и не само њих, анимирао на приликама примерене задатке и подухвате. Најзаслужнији је што је Ниш постао озбиљна адреса у области језикословља. Да није било нашег Недељка и Миће Стојановића, питање је да ли би се и одржавали овакви скупови у центру некадашње Моравске бановине. Великом научнику, великом човеку, моме великом пријатељу, узданици у пословима за чију је одговорност судбина оптеретила и моја слабашна леђа, као мало коме пристоје они стихови: „Благо томе ко довијек живи, имао се рај шта и родити“.

Реч на Округлом столу „120 година српске дијалектологије“,
Ниш, 17. октобра 2025.

Литература

Богдановић, 2023: Н. Богдановић, Мали речник села Бучума. *Српски дијалектолошки зборник, LXX/1,* Београд: Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ, 369–634.

Петровић, 2011: Д. Петровић, Из лексике Качера. *Српски дијалектолошки зборник, LVIII,* Београд: Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ, 1–336.

Ћирић, 2018: Љ. Ћирић, Речник говора Лужнице. *Српски дијалектолошки зборник, LXV/2,* Београд: Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ, 5–1166.

Slobodan N. Remetić

A GREAT SMALL WORK BY A GREAT SCHOLAR

Summary

This paper presents a dialect dictionary titled *Mali rečnik sela Bučuma* (*Small Dictionary of the Village of Bučum*) by Nedeljko Bogdanović, published in 2023 in *Srpski dijalektološki zbornik* (Serbian Dialectological *Bulletin*). The work was honored with the prestigious *Pavle and Milka Ivić* award, presented by the Slavistic Society of Serbia. The paper highlights the significance of the dialectological work to which Nedeljko Bogdanović dedicated his career – a body of work culminating in this very dictionary.

Keywords: Mali rečnik sela Bučuma, Nedeljko Bogdanović, 120 years of Serbian dialectology.